Velmi si cením české literatury

Rozhovor Haló novin s ruskou spisovatelkou a novinářkou Annou Matvějevovou z Jekatěrinburku

• Jste členkou Svazu spisovatelů Ruska. Uživí se ruský spisovatel psaním knih, nebo je to jako všude jinde ve světě, že musí mít ještě jinou profesi?

Platí spíše to druhé. Jestli je spisovatel velmi úspěšný a prodává mnoho knih, tak ten se může uživit jen spisovatelstvím. Ale většina spisovatelů se ještě něčím zabývá. A opravdu to není typické jen pro naši zemi, ale pro všechny spisovatele na světě. Moji kolegové z Evropy, z USA či odjinud ze světa jsou pedagogy, novináři, korektory a vykonávají i jiné profese.

Záleží také na tom, zdali spisovatel získá nějakou významnou literární cenu, která je spojena i s peněžní částkou. Platí všude stejně, že spisovatel získává za knihu nějaký základ a pak dostává procenta z prodeje.

• Když člověk vstoupí do knihkupectví, tak zpravidla neví, kam se dříve podívat, tak velké je množství titulů na pultech. Ovšem zjistit, co je kvalita a co je brak, není vždy jednoduché. Souhlasíte?

Rozhodně. To se na první pohled těžko pozná. Aby to čtenář mohl lépe rozpoznat, záleží na kvalitě práce vydavatele, i knihkupců. Obě tyto složky musí vědět, komu knihu nabídnout. Prodavači knihu mohou vystavit na dobrém místě, nebo také ne. Já mám štěstí na vydavatelku, se kterou jsem velmi spokojena. Ona knihy nejen vydává, ale také je podporuje, propaguje, je ve spojení s recenzenty a kritiky, doslova je provází ke čtenářům, a to vše je moc důležité. Při takové péči o knihy je naděje, že se i čtenáři mohou lépe zorientovat.

Jinak obdivuji u vás krásná knihkupectví, a nejen s českými knihami, ale také se zahraniční literaturou. Mnohá jsem si prošla a blahopřeji vám.

• Vaše knihy byly prozatím přeloženy do angličtiny, francouzštiny, finštiny, italštiny, čínštiny a nyní se překládají i do českého jazyka. Jste nositelkou různých literárních ocenění, v Rusku i v zahraničí. Z toho usuzuji, že jste opravdu úspěšnou spisovatelkou.

Jestli existuje zahraniční překlad, to je vynikající, ale kniha se také musí stát populární mezi čtenáři. Ve Francii vyšel překlad mé knihy *Ďatlovův průsmyk* od překladatelky Véronique Patteové, a nebyly špatné prodeje. Čínský překlad této knihy se nyní zajišťuje, stejně tak překlad český. Takže uvidíme.

• Zajímá mě další vaše kniha, *Měšťáctvo,* která má být literárním portrétem významných rodáků z Jekatěrinburgu, vašeho rodného města. Jak jste toto téma pojala?

Měšťáctvo je vlastně novinka, kniha vyšla v Rusku na podzim loňského roku, a i pro mě znamená něco nového. Každá povídka je portrétem dvou lidí, jejichž osudy se nějak propojily v určitém místě Jekatěrinburgu. Uvedu příklad jedné dvojice: Boris Jelcin a inženýr Ipatjev. Jelcin se narodil v malém městečku Butka, ale svou politickou dráhu začal právě ve Sverdlovsku (tak se Jekatěrinburg nazýval v letech 1924-1991).

Druhá postava, inženýr Nikolaj Ipatjev, je zajímavou osobností. Koupil na konci 19. století ve městu vilu. Prodávající mu řekl, že je to krásný dům, ve kterém nikdo nikdy nezemřel. On ho tedy koupil, žil v něm spokojeně a pak přišel rok 1918 - a v tomto domě byla postřílena celá carská rodina. Sám Ipatjev ujel do Prahy, pracoval na stavbě železnice a pohřben je na Olšanských hřbitovech v kryptě pravoslavného kostela. Zajímá-li vás další osud této jekatěrinburgské vily, na pokyn zdejšího stranického tajemníka Jelcina byla stržena.

Další příklad: sovětský maršál Georgij Žukov a skromný člověk Modest Kler, pocházející ze Švýcarska, gymnaziální profesor, který také vstoupil do historie města. Další pozoruhodné jméno je místní rodák sochař Ernst Něizvěstnyj, který mj. vytvořil bustu na hrobě Nikity Chruščova. Chruščov Něizvěstného nenáviděl, ale když zemřel, Chruščovova rodina požádala, aby sochu vytvořil právě tento umělec.

Zkrátka ty příběhy jsou určité historické paradoxy, jakési kličky napříč staletími.

• Během vaší návštěvy České republiky jste měla přednášky a besedy se studenty na našich vysokých školách. Kde všude?

Bylo to několik univerzit. Nejmilejší přijetí bylo na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a pak na Palackého univerzitě v Olomouci. V Praze na Univerzitě Karlově byli posluchači také milí. Ale jak to říci – zdá se mi, že mají všechno a všeho mnoho, jsou jakoby přesyceni. Zato na ústecké a olomoucké univerzitě jsem zažila velmi srdečné přijetí, studenti měli opravdu zájem se mnou diskutovat. A zajela jsem také do Brna na Masarykovu univerzitu.

Měla jsem také setkání v Ruském středisku vědy a kultury, takže jsem velmi spokojena a děkuji, že jsem do vaší země mohla přijet, velmi děkuji i paní Veronice Novoselové. Kvůli mé cestě do České republiky - se svými knihami jsem zde poprvé - jsem odložila jinou nabídku, cestu do Řecka. A dala jsem přednost možnosti vystoupit s přednáškami před českými vysokoškoláky.

• Jaké byly jejich dotazy, na co se ptali?

Zejména se zajímali o příběh, který zpracovávám v románu *Ďatlovův průsmyk.* Ptali se, o co šlo. Jiné studenty zajímaly tvůrčí momenty, jak dlouho jsem například psala tuto knihu apod. Musím říci, že všichni dobře hovořili rusky.

Vím, že v Československu byla dříve povinná výuka ruského jazyka. Já jsem si jako děvče dopisovala s československou dívkou Zorkou. Byla jsem v Jekatěrinburgu členkou *Klubu mezinárodního přátelství* a to znamenalo nejen dopisování s přáteli za hranicemi (v mém případě z Československa a také z Bulharska), ale také jsme se učili české písně *(Anna hned zanotovala dvě české písně – pozn. aut.),* dozvídali se zajímavosti o tehdejším Československu, například o hudebních skladatelích, spisovatelích, trošku zeměpisu. Jekatěrinburg měl družební vztahy s Plzní, protože v obou městech byl obdobný těžký průmysl.

Když na to tak vzpomínám po letech, bylo to krásné. Vždyť já jsem se v tomto mezinárodním klubu seznámila i s vašimi literárními velikány. Dopisování a přátelství s československou dívkou bylo milé pojítko s vaší zemí už v mém dětství.

Dopisování a přátelství s československou dívkou bylo milé pojítko s vaší zemí už v mém dětství.

a Švejkovy průpovídky, směje se u toho, vypráví o tom ve škole. Takže například tento český román je stále živý, moderní, a rozumí mu i mladí lidé v zahraničí. Je to satira na Rakousko-Uhersko, ale také velký protiválečný román. Každý si ze Švejka bere to své.

A také známe dílo Karla Čapka, pochopitelně.

• Takže ruští školáci se učí o Jaroslavu Haškovi, o Karlu Čapkovi?

Ano, to jsou dva základní čeští spisovatelé, které každý Rus zná. Kafka, Kundera – to už není úplně pro každého.

• Musím se zeptat na rusko-ukrajinské kulturní vztahy. Existují nějaké, když současná Ukrajina pod vedením prezidenta Porošenka sepisuje sankční seznamy ruských umělců, kteří nesmějí jezdit na Ukrajinu? Mnohé ruské filmy mají stopku…

Je to velká hloupost, co se děje. Já to připodobním k tomu, jako kdybyste zakazovali dítěti číst knihu. Ono si ji stejně přečte! Čím více se zakazuje, tím silnější je zájem. A tak to bude i s našimi vztahy, věřím v to.

Můj manžel je národností Ukrajinec, ale vyrostl v Rusku. Kontakty nebo příbuzné na Ukrajině nemáme. Nyní však píšu román, jehož děj se odehrává v Poltavě, a to je právě Ukrajina. Před lety jsem kvůli tomu na Ukrajinu jela - to bylo ještě před Majdanem - a tehdy mě velmi překvapilo, jak se lišil život na Ukrajině od života v mé zemi. Myslím, že tamní situace odpovídala našim 90. letům…

• Váš román, který prozatím vyvolal největší zájem čtenářů, se jmenuje *Ďatlovův průsmyk aneb Tajemství devíti.* Již jste jej zmínila. Vy jste první autorkou, která po rozpadu Sovětského svazu vydala knihu o jedné dosud neobjasněné uralské záhadě. Je to literatura faktu, nebo fikce?

Udělala jsem určitou symbiózu faktů a mé autorské licence. Co se týče dokumentárních svědectví, tak to je pravda. Můžeme tomu říkat *faction* – na faktech založená fikce. Dokumenty uvedené v knize jsou publikovány dle originálů, hrdinové ze současnosti jsou mnou vymyšlení, i když mají všichni svou reálnou předlohu.

Stručně řečeno, jde o příběh devítičlenné studentské skupiny zkušených horalů a sportovců, vedené Igorem Ďatlovem, kteří v únoru roku 1959 vyrazili do nevysokého, ale drsného Severního Uralu na horskou túru *(průsmyk Hory Mrtvých, Cholat-Sjachyl, pak nazvali podle něho).*

Všechno probíhalo podle plánu, až jedné noci přišla katastrofa. Muselo se stát něco, co způsobilo, že tito mladí lidé doslova vyskočili ze svých stanů, ty stany byly dokonce rozpárané, a utíkali nedostatečně oblečení pryč, ze svahu dolů. Po několika kilometrech se zastavili a začali hledat způsob, jak se zachránit. Ovšem v noci, když mrzlo, bez oblečení, bez baterek, seker… nepřežil nikdo. Doposud není jasné, co se té únorové noci v dalekém zasněženém průsmyku stalo. Osobně se domnívám, že je málo pravděpodobné, že tajemství smrti členů Ďatlovovy výpravy bude někdy odhaleno. Existují jen teorie.

• A jakou odpověď nabízíte ve své knize?

Ti mladí lidé se zřejmě dostali do blízkosti nějakých utajených zbraňových systémů, které byly v tomto průsmyku rozmístěny nebo se tam testovaly. A protože viděli něco, co neměli vidět, zaplatili za to svým životem. Na tělech měli stopy po boji, ovšem někteří neměli jazyk, barva jejich kůže byla oranžová. Snad reakce na raketové palivo smíchané se vzduchem?

Je tam mnoho záhad, například proč na místě později záchranáři našli více párů lyží i lyžařských bot než bylo účastníků. Také se našly součásti vojenské výstroje. Není to čtení pro citlivé lidi, kteří se nechtějí ničím rozrušovat. Je to doopravdy strašlivé čtení, hledala jsem to, co jitří naše svědomí.

Knihu budou moci posoudit i čeští čtenáři a čtenářky, v nakladatelství Akropolis totiž již vzniká její český překlad.

Monika HOŘENÍ

Nejmilejší přijetí bylo na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a pak na Palackého univerzitě v Olomouci. Studenti měli opravdu velký zájem se mnou diskutovat.

• Jenže dnes je Česká republika členem NATO, které vidí v Rusku hlavního nepřítele. Jak to přijímáte a chápete vy?

Víte, já tady u vás chodím po ulicích a vnímám, že už docela porozumím jazyku. Jsme si blízké slovanské národy. V ČR také žije mnoho Rusů. Je výborné, že se mnoho knih českých autorů překládá do ruštiny, a naopak. To je přece dobré znamení, a vůbec kulturní vztahy jsou vřelé. To je tolik spojení, která nejsou založena na politických vazbách, ale na osobních, mezilidských vztazích, a to se nedá rozbít ani v jiné politické situaci.

My si vážíme českého prezidenta, že k nám přijel na 9. května na oslavy výročí vítězství nad fašismem. Velmi si ceníme české literatury. Například já mám tři syny, kteří všichni velmi mnoho čtou. Můj 14letý syn je fandou *Dobrého vojáka Švejka.* Samozřejmě jej čte v ruštině, a z Prahy mu vezu nějaký suvenýr spojený se Švejkem. Čte Švejka každý den, tu tlustou knihu si nosí všude s sebou. A cituje různé repliky

CELÉ ZNĚNÍ NA IHALO.CZ

Ústecký kraj má řešení pro autobusáky

Náměstek hejtmana Ústeckého kraje pro dopravu Jaroslav Komínek (KSČM) řekl, že kraj změní současné platné smlouvy s dopravci. Také šéfka ministerstva pro místní rozvoj (MMR) Karla Šlechtová (ANO) vidí řešení zvýšení mezd řidičů autobusů ve změnách současných smluv krajů s dopravci nebo vyhlášení nových výběrových řízení.

Ústecký kraj prý peníze na zvýšení mezd řidičů má. *»Z naší strany je politická vůle vážnou situaci řešit, našli bychom i 75 milionů korun v rozpočtu na růst mezd, ale nemůžeme to udělat přes současnou smlouvu s dopravci,«* řekl Komínek, který se ve čtvrtek sešel s premiérem Bohuslavem Sobotkou (ČSSD). *»Řešení jsme našli. V pondělí ho představíme dopravcům. Bude spočívat v sepsání dodatku ke smlouvám. Svoláme mimořádnou radu a věřím, že kolaps dopravy odvrátíme,«* dodal.

Šlechtová se včera v Teplicích setkala s dopravci a odboráři, kteří v Ústeckém kraji vyhlásili kvůli platům stávkovou pohotovost. *»Každý kraj musí říci, jestli lze udělat změnu ve stávajících smlouvách. Pokud vyjde, že to není možné, jsme (ministerstvo) schopni konkrétní věci konzultovat, ne ale všechny smlouvy,«* řekla Šlechtová.

Kraje podle ní měly rok na vyhodnocení smluv. *»Budu informovat vládu a tripartitu. Je nutné, abyste zatlačili na kraje, aby si udělaly analýzu smluv, a to rychle. Odpovědnost je na kraji. My pomůžeme tam, kde bude i po analýze smluv konkrétní problém,«* slíbila odborářům ministryně.

Na zvýšení mezd řidičů autobusů se dohodla vláda s odbory, kraje ale nevědí, jak do současných smluv s dopravci zasáhnout v souladu se zákonem. MMR už dříve uvedlo, že nastalou situaci si musí kraje vyřešit sami. Dopravci musí mzdy řidičům autobusů od Nového roku zvýšit bez ohledu na to, zda jim kraj nebo stát pomohou. Může to však pro ně být likvidační.

Ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová v Teplicích FOTO – ČTK/Libor ZAVORAL

Linkovou autobusovou dopravu pro Ústecký kraj zajišťují čtyři firmy. Zástupci tří z nich se shodli, že jsou schopni z vlastního uhradit navýšení platů pouze jeden až dva měsíce, pak podle nich hrozí zastavení dopravy v kraji.

Aktuální hrubá mzda řidičů je podle předsedy jablonecké základní odborové organizace BusLine Jiřího Kuchynky průměrně 21 000 korun. Řidiči by si měli polepšit zhruba o třetinu, přibližně o 7800 korun měsíčně. Podle dohody vlády a odborů se hodinová mzda má zvýšit od ledna z nynějších 71,60 Kč na 98,10 Kč a příplatek za čekání mezi jednotlivými jízdami z padesáti na 88,20 Kč na hodinu. Zvýšit a zavést se mají i další příplatky. **(zku)**